

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาที่กระทำอยู่ในปัจจุบัน เป็นการวางแผนโดยนักวิชาการ (Planning Technologist) การจัดทำแผนพัฒนามาจนแผน เช่นการวางและจัดทำผังเมืองรวม ก่อนนำแผนไปปฏิบัติจะผ่านขั้นตอนการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) หรือบางแผนพัฒนาได้จัดประชุมประชาชน เพื่อให้ประชาชนรับทราบและแสดงความคิดเห็น แต่อาจถือได้ว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีขึ้นเพื่อความครบถ้วนของกระบวนการเท่านั้น ประชาชนจึงไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่เมื่อนำแผนไปปฏิบัติแล้วไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่บังเกิดผลในทางปฏิบัติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่เป็นหัวใจสำคัญ ประการหนึ่ง คือ การปรับบริหารจัดการเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแผนงานและโครงการในแผนพัฒนา

สุขาภิบาลเจ้าเจ็ดเป็นชุมชนริมน้ำคั้งเดิม ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันสุขาภิบาลเจ้าเจ็ดยังเป็นชุมชนที่พึ่งพาการบริการต่างๆที่ศูนย์กลางชุมชนจากเทศบาลเมืองเสนา ซึ่งเป็นเทศบาลที่มีประชากรและการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างหนาแน่น โอกาสที่การขยายตัวของประชากรและการใช้ที่ดินจะมีทิศทางมายังสุขาภิบาลเจ้าเจ็ดจึงมีสูง เนื่องจากการคมนาคมที่สะดวกและราคาที่ดินที่ต่ำกว่าเทศบาลเมือง ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมบางส่วนของชุมชนเจ้าเจ็ดถูกเปลี่ยนมือเป็นของนายทุน ก่อให้เกิดปัญหา เช่น การใช้ที่ดินไม่เหมาะสม อุทกภัย และผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ รวมทั้งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอื่นๆที่จะตามมา

จากการที่ชาวสุขาภิบาลเจ้าเจ็ดส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น มีความรักและผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัย ประกอบกับชุมชนกำลังประสบกับปัญหาและอาจจะรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต ประชาชนจึงควรจะได้มีโอกาสในการกำหนดความต้องการและแบบแผนในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมของตน นักวิชาการหรือนักวางแผนควรจะเป็นผู้ที่ระดมรวบรวมและเรียบเรียงความคิด

เห็นจากประชาชน หลังจากนั้นนักวางแผนจึงใช้เทคนิคหรือหลักวิชาเพื่อให้ได้แผนพัฒนาที่มีความเป็นไปได้และถูกต้องตามหลักวิชาการ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับซึ่งถือว่ามีผลสำคัญยิ่งจากการศึกษาถึงแนวทางจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน คือทำให้ทราบถึงกลไกที่จะนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผน อันจะเป็นแนวทางหรือประยุกต์ใช้เพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และการศึกษาครั้งนี้มิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะวัดสัมฤทธิ์ผลของแผนพัฒนาชุมชนด้วยกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหาและต้องการของประชาชนในการพัฒนาสุขภาพอนามัย
2. เพื่อศึกษาศักยภาพ กระบวนการและขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของประชาชนสุขภาพอนามัยในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของคนตามที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
3. วิเคราะห์ข้อดีและข้อควรระวังในการจัดทำแผนพัฒนา โดยการใช้วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. วิเคราะห์และสร้างกลไกในการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา
5. เสนอแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน(สุขภาพอนามัย)ด้วยกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตการศึกษาเชิงพื้นที่
เน้นการศึกษาในเขตสุขภาพอนามัย ซึ่งอยู่ในขอบเขตการปกครองของอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. ขอบเขตการศึกษาเชิงเนื้อหา

- 1) ศึกษาถึงพฤติกรรมและศักยภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวสุขภาพอนามัย โดยศึกษาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและกิจกรรมการพัฒนาชุมชน มีประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ การรับทราบข้อมูลข่าวสารและปัญหาของชุมชน ปัจจัยต่อการมีส่วนร่วม ขอบเขตของการมีส่วนร่วม และอุปสรรคในการมีส่วนร่วม และศึกษาแผนพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย ได้แก่ แผนพัฒนาสุขภาพอนามัยและผังเมืองรวมเมืองเสนา เพื่อสร้างกลไกในการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา

2) ศึกษาถึงปัญหาและความต้องการของประชาชน ตลอดจนนโยบายและศักยภาพของชุมชน เพื่อวางแผนทางจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

3) เสนอแนะแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เป็นคู่มือปฏิบัติทั้งรัฐ ผู้วางแผน และประชาชน

1.4 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน และการวางแผนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิโดยการสำรวจภาคสนาม (field survey) ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับ

1) สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

2) ลักษณะประชากร ด้านจำนวน การเปลี่ยนแปลง และการกระจายตัว

3) ทักษะและพฤติกรรมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการรับทราบและแก้ไขปัญหของชุมชน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

วิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่

1) การสังเกต (observation)

2) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามกับประชาชน(interviewing) และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

3) การสอบถาม

4. การวิเคราะห์

1) สภาพปัญหาทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ของชุมชน

2) ศักยภาพและพฤติกรรมของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและกิจกรรมการพัฒนา ตลอดจนการมีส่วนร่วมต่อการรับทราบข่าวสารและการแก้ไขปัญหของชุมชน

3) ปัญหาและความต้องการของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชน

วิธีวิเคราะห์

ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ โปรแกรม SPSS/PC⁺ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิง

คุณภาพ

5. กำหนด เป้าหมาย วัตถุประสงค์และแนวทางในการพัฒนาชุมชน

6. จัดทำแผนพัฒนาชุมชน

7. สร้างกลไกในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน
8. เสนอผลการวิจัยในรูปแบบของการบรรยาย แผนที่ แผนภูมิ ตารางและรูปภาพ

1.5 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัญหาและต้องการของประชาชนในการพัฒนาสุขภาพอนามัย
2. ทำให้ทราบถึงศักยภาพ กระบวนการและขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของประชาชนสุขภาพอนามัยในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของคนตามที่ เป็นอยู่ในปัจจุบัน
3. ทำให้ทราบถึงข้อดีและข้อควรระวังในการจัดทำแผนพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. ทำให้ทราบกลไกในการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา
5. ทำให้ได้แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน(สุขภาพอนามัย)ด้วยกลยุทธการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.6 แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ มีดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกและรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆในพื้นที่ โดยการสำรวจภาคสนาม (field survey) การสังเกต การสอบถาม และการสัมภาษณ์ประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- สำนักงานสุขภาพอนามัย
- ที่ว่าการอำเภอเสนา
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
- หอสมุดกลางสถาบันวิจัยและพัฒนาบริหารศาสตร์

- สำนักวิทยบริการและห้องสมุดประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ อักษรศาสตร์ และ
รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ
ทหาร ลาดกระบัง
- กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ จากกรมแผนที่ทหาร และกรมการผังเมือง

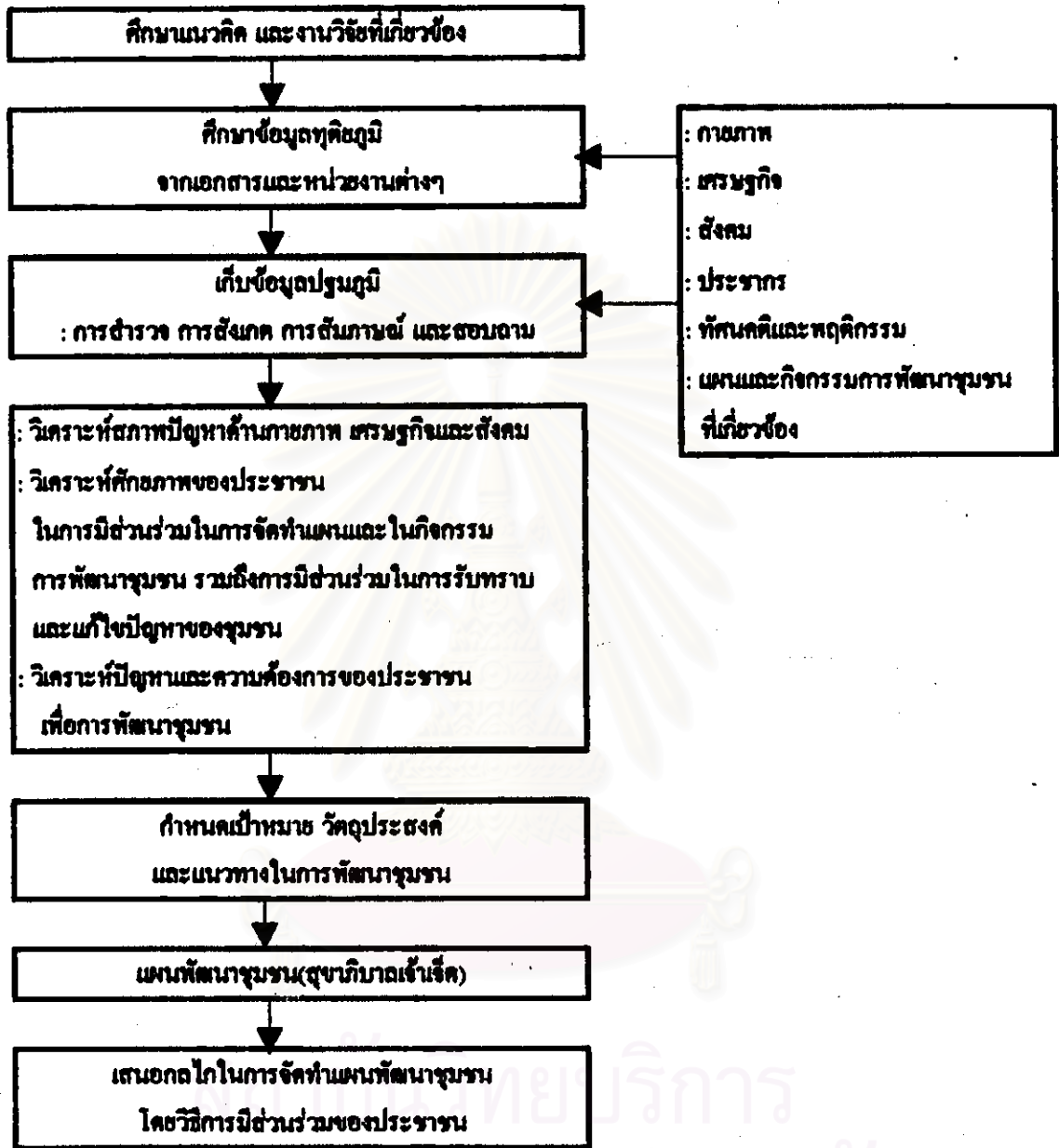
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

อุทยานโบราณคดี ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลเจ้าเจ็ด ซึ่งได้ประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 114 ตอนที่ 36 ก. ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2540 และมีผล
บังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน 2540 พื้นที่เทศบาลตำบลเจ้าเจ็ด ยังคงครอบคลุมพื้นที่อุทยาน
เดิมทั้งหมด และไม่ได้มีการขยายขอบเขตเพิ่มเติม

การจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล มีขั้นตอนการจัดทำเช่นเดียวกับแผนพัฒนาอุทยาน
(ภาคผนวก) ดังนั้นข้อเสนอแนะต่างๆรวมถึงกลไกในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนจึงไม่ได้มีความ
แตกต่างไปจากเดิม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงวิธีดำเนินการวิจัย

ศูนย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย